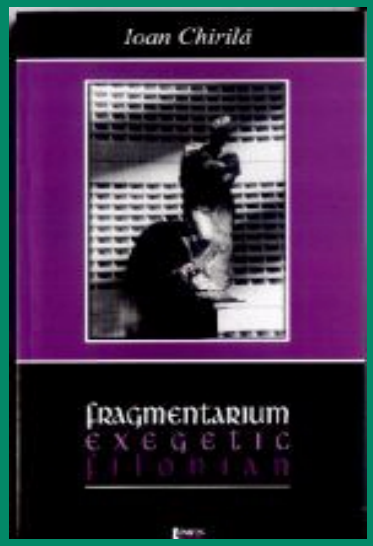

SANDU FRUNZA

Lecturer, Ph.D., Chair of Systematic Philosophy, Babes-Bolyai University, Cluj, Romania

Ioan Chirila, *Fragmentarium exegetic filonian*, Editura Limes, Cluj, 2002, 174 p.,

Filon este unul dintre cele mai fascinante personaje din istoria culturii occidentale. El apartine, cronologic si ideatic, la doua lumi pe care le strabate prin biografia sa: cea dinainte de Hristos si cea a perioadei de început a crestinismului. În filosofia evreiasca, Filon Iudeul sau Filon din Alexandria reprezinta momentul cel mai înalt al devenirii elenistice a spiritului iudaic. Doua sînt dimensiunile care structureaza universul discursiv al lui Filon: traditia religioasa a iudaismului si filosofia greaca. Shlomo Pines arata ca marele merit al lui Filon este, pe de o parte, de a imprima gîndirii evreiesti amprenta culturala si intelectuala a epocii, iar pe de alta parte de a arata ca, în cea mai mare masura, notiunile grecesti erau inaplicabile la spiritul iudaismului si, ca atare, ele trebuiau resemnificate în raport cu profunzimile pe care sensul alegoric al textului biblic le reveleaza.

Acest efort trebuie vazut în cazul lui Filon ca unul de restituire a unei traditii ancestrale. Dan Cohn-Sherbok pune în evidenta faptul ca toate încercarile filoniene de a pune în acord traditia biblica cu cea filosofica au ca premisa ideea ca întelepciunea grecilor, ca si cea a altor popoare, exprima în esenta sa o învatatura evreiasca originara, pierduta în timpul exodului, dar care s-a transmis prin intermediul persilor si caldeenilor, ajungînd în cele din urma la greci si la romani.

Dupa cum releva si Julius Guttmann, Filon era convins ca dezvoltînd sistemul sau filosofic nu face altceva decît sa releve întelesul cel mai profund al iudaismului.

Cu toate acestea, Shlomo Pines argumenteaza în mod convingator faptul ca, desi Filon este cea mai reprezentativa figura a filosofiei evreiesti antice, gîndirea sa pare sa nu aiba nici o influenta semnificativa asupra filosofiei evreiesti ulterioare. Exegetul arata ca influenta decisiva a lui Filon se manifesta asupra gîndirii crestine fara ca perspectiva filoniana sa marcheze etapele ulterioare ale dezvoltarii gîndirii iudaice si chiar fara a fi prea bine cunoscuta în mediile evreiesti.

Nu este de mirare faptul ca teologii crestini au simtit mereu o profunda fascinatie în fata gîndirii lui Filon. Este destul sa amintim ideile filoniene esentiale pentru a întelege baza filosofica oferita de acestea gîndirii crestine. Un istoric al gîndirii evreiesti, Jacob B. Agus încearca sa sintetizeze continutul acestei filosofii în trei puncte: "1. Dumnezeu prin el însusi este transcendent universului si tuturor calitatilor pe care le poate concepe spiritul omului; 2. Dumnezeu a creat ideile ca 'modele' si 'puteri' ale lucrurilor existente si logosul ca instrument ce îmbratiseaza totul, le contine, le modeleaza si le modifica dupa voia sa; 3. prin logos Dumnezeu reglementeaza lumea, schimbînd legile naturii dupa voia sa". Daca pe acest fond ideatic vom încerca sa ne reamintim locul central pe care îl ocupa

teoria logosului si metoda alegorica de interpretare în hermeneutica biblica si în teologia crestina, ca si importanta metodei contemplative pentru practica unei bune parti din mistica crestinismului, vom întelege atitudinea circumspecta a exegetilor din cîmpul gîndirii evreiesti în a-l regasi pe Filon ca un element de continuitate în influentarea si modelarea filosofiei iudaice.

O lectura crestina a gîndirii filoniene ne este propusa de parintele Ioan Chirila, care, printre altele, preda Vechiul Testament si limba ebraica la Facultatea de Teologie Ortodoxa din Cluj. **Fragmentarium exegetic filonian**, aparuta într-o editie foarte eleganta avîndu-l ca editor pe Mircea Petean, este primul studiu de referinta asupra unei parti semnificative din gîndirea lui Filon. Cu acuratete hermeneutica si inspirata practica discursiva, Ioan Chirila ne propune o scriere de sinteza, o radiografie a operei filoniene ce încearca sa evidentieze articulatiile gîndului filonian într-un univers de semnificatii eminamente crestin. Rigoarea analitic-exegetica si logic constructiva a discursului permite autorului sa puna în evidenta puntea dintre doua lumi care o reprezinta opera filoniana. Astfel, Filon poate fi asezat în vecinatatea lui Moise, în continuarea gîndului patriarhilor si a profetilor, dar, în acelasi timp, este si "un credincios practicant, un om de stiinta care stie sa întrevada dincolo de epistema "logosul" creator a toata întelepciunea si face ca acesta sa se reverse restaurator în creatie ca întrupare a Logosului Scripturii". Filon Iudeul este, astfel, "un exeget profund marcat de nadejdea de tip crestin". De asemenea, Ioan Chirila poate sa împace faptul ca exegeza filoniana este "o lectie de apologetica iudaica", dar si "o veritabila sugestie triadologica". Sugestive în acest sens sînt si unele subtitluri cum ar fi: "De la apa sarata (amara) la apa cea dulce si zamislitoare de viata" sau "Despre lege înainte de Lege".

Dovedind o cunoastere religioasa si teologica foarte clara, ca si o buna familiarizare cu contextul în care gîndirea filoniana se constituie, în ciuda empatiei totale cu subiectul pe care îl trateaza, Ioan Chirila nu face din Filon un gînditor crestin. Ferindu-se de tentatia oricarei lecturi subtextuale sau înrudiri exagerate, teologul ortodox ne spune: "El nu are în discurs o hristologie propriu-zisa, ci are un discurs cu elemente tipic mesianice".

Este evident ca, în ciuda lecturii pe care o putem face astazi prin prisma a doua milenii de valorizare crestina a învataturilor filosofice, opera lui Filon Iudeul pare mai degraba ca "are o mergere hristologica, o înaltare spre Logos", decît sa fie o intuitie precrestina a continuturilor învataturii eclesiale de mai tîrziu. Gîndirea filoniana ramîne una esential iudaica dar, ca tot ceea ce este iudaic, este susceptibila sa fie asimilabila, în numele unei continuitati revelationale pe care crestinismul o reclama. Asupra acestei continuitati exista, însa, o permanenta stare conflictuala între traditia iudaica pe care o valorifica Filon si traditia crestina careia Filon i-a oferit articulatii importante în structura de rezistenta a teologiei. Dincolo de acest conflict al traditiilor exista un punct de armonizare, reprezentat de climatul alexandrin care da temei atît operei filoniene cît si celei a primilor exegeti crestini.